

Presentie in het hart van ouderenzorg

Els Steeman

Workshop 17/03/2026

Doel

- Er moet veel in ouderenzorg:
 - Veel zorg in weinig tijd, veel kwaliteitseisen, veel administratie, veel vragen waarop je niet altijd kan antwoorden, veel gedrag dat we niet altijd begrijpen,
- En in het hart van dat vele zit de oudere zorgvrager met veel noden, vooral menselijke noden:
 - nood aan veiligheid, nood aan continuïteit, nood aan erbij mogen horen, nood aan zinvolle bezigheid, nood aan van betekenis kunnen zijn, nood om nog te kunnen en mogen groeien als mens (Behoeften gebaseerde zorg, kader van Nolan).
 - Noden die vaak alleen maar groter worden in confrontatie met de groeiende afhankelijkheid.
 - We krijgen als hulpverlener niet alleen de zorg over het lichaam, maar ook over de identiteit van die oudere zorgvrager (Agich, 2003)
- Als hulpverlener hebben we ook dezelfde noden en die worden vaak alleen maar groter in confrontatie met de tijdsdruk die we ervaren.
- Het doel van deze workshop:
 - omdenken door te starten vanuit de meest foute benadering die je je kan bedenken, valkuilen helder te maken en die te vertalen naar principes en werkbare mogelijkheden om present te zijn in ouderenzorg, tijd en regels goed te gebruiken.

CASUS: Mevrouw Anna

CASUS: Mevrouw Anna

- In het kader van een studie moet je de NPI, neuropsychiatric inventory, gaan afnemen op een afdeling geriatrie bij patiënten met dementie. Die vragenlijst peilt niet alleen naar aanwezigheid van neuropsychiatrische symptomen bij de persoon met dementie, maar ook de mate waarin dit als hinderlijk wordt ervaren door de zorgverlener.
- Je gaat een kamer binnen waar een verpleegkundige de ochtendzorg toedient aan mevrouw Anna. Mevrouw Anna is een heel tengere en fraile dame. Mevrouw Anna ligt volledig ontkleed op het bed terwijl ze gewassen wordt en jammert de hele tijd. De verpleegkundige die haar verzorgt geeft aan dat ze het moeilijk heeft met het continu jammeren van mevrouw.
- Je biedt je hulp aan bij de zorg, maar de verpleegkundige geeft aan dat dit niet nodig is. Je blijft toch even omdat je moet observeren om de vragenlijst te kunnen invullen. Je vraagt aan mevrouw Anna waarom ze jammert. Ze zegt dat ze het zo koud heeft. Je dekt haar toe met een handdoek. Na het ochtendtoilet geeft de verpleegkundige nog een lavement en zet mevrouw op het toilet en verlaat de kamer. Je vindt het niet echt gepast om bij mevrouw te staan terwijl ze op het toilet zit, maar vraagt toch nog even of je iets kan doen voor haar. Ze vraagt of ze haar borstel kan krijgen. Je geeft die, ze bedankt je en ze borstelt zelf haar haar.

Ochtendzorg van mevrouw Anna

- Individuele reflectie
 - Bedenk wat hier de slechts mogelijke zorg zou zijn
 - Noteer dat in 3-5 principes, gedragingen,

Ochtendzorg van mevrouw Anna

- Delen:
 - Maak groepjes van 3 personen
 - Geef je blad door aan een ander groepslid
 - Maak samen een top 5 van de grootste valkuilen in die zorg
- Geef je top 5 door aan een andere groep
- Probeer die valkuilen om te keren: tegenovergestelde, positieve alternatieven

Valkuilen/ongewenste/onpresente zorg

- Het ongeschreven protocol dat wassen primeert
- Naakt/koud/onverzorgd:
 - Negeren van noden
 - Geen respect bieden
 - Gereduceerd worden tot een lichaam
- Zeggen 'Anna stop met jammeren'
 - Het probleem van de hulpverlener krijgt hier de aandacht
 - Verwachting dat de bewoner/patiënt/cliënt rekening moet houden met de hulpverlener
 - Negeren van noden
- Geen privacy
 - Geen respect
 - Negeren van noden
- Gebrek aan aftoetsen/geen inspraak
 - Niet nagaan waarom die persoon jammert
 - Niet navragen wat voor die persoon belangrijk is/verkozen wordt in de zorg
- Door niet te zien/niet te horen niet in communicatie brengen
 - Negeren, het gesprek over noden niet moeten aangaan
 - Niet gezien worden als persoon
- Gebrek aan empathie
- Collega die niet ingrijpt; niet durven ingaan/aanspreken van een collega ten koste van waardigheid van de patiënt

Ochtendzorg van mevrouw Anna

- Synthese:
 - Elke groep presenteert zijn lijst met positieve gedragingen, principes, ...

Presente zorg

- Gefaseerd wassen
 - Geen bandwerk, respect voor privacy/voor het lichaam
- Starten met vragen hoe het gaat met haar
 - Gaan zitten, luisteren, aandacht voor de persoon geven
 - Vertrouwen opbouwen
 - Je bewust zijn dat jammeren en koud hebben niet alleen een fysieke nood, maar ook symptoom van een psychische nood kan zijn
- Verbinding maken
 - Verbaal en non-verbaal (oogcontact, hand op de schouder leggen, ...)
- Praten tegen en met haar
- Veiligheid creëren (voor de zorgvrager, maar ook belangrijk voor de zorggever)
- Tijd van zorg = tijd van aandacht
 - Aandacht is niet iets extra
 - De tijd die je hebt voor de zorg, ook al is die kort, is de tijd die je aandacht kan geven
 - Gericht zijn, nog niet bezig zijn met de zorg voor de volgende persoon
 - Aandacht hoeft niet altijd onder vorm van een gesprek te zijn

Presente zorg

- Belang van authenticiteit
 - Presentie kan je niet forceren
 - Durven aangeven dat je een mindere dag hebt -> kan ertoe leiden dat de zorgvrager zorg biedt/luisterend oor/begrip aan de hulpverlener -> van betekenis kunnen zijn voor een ander kan een belangrijke behoefte vervullen/goed gevoel geven, het is niet fout dat een zorgvrager ook zorg draagt voor de zorgverlener
- De taal van de liefde spreken
- Zorg voor identiteit

Ochtendzorg van mevrouw Anna

- Omzetten in gewenst gedrag
 - gedragsafspraken, initiatieven om verankering te zoeken in de praktijk, ...

- Compassie-moeheid, hoe voorkomen/aanpakken
 - Ondersteuning via intervisie
- Zelfreflectie: bewust zijn van eigen noden/beperkingen
- Durven doen, durven ongehoorzaam zijn
- Werken samen met de zorgvrager
 - Er bij dementie niet vanuit gaan dat iemand niks meer kan
- Zorg voor identiteit
 - Kennis van de persoon hebben